

fins a dos metres, remet a Juan Carlos de Luna, «Peces y su pesca deportiva» 1948, i les fotografies de les pp. 349 i 352. *Retxol*

Reina, abans *reina*, provinent del ll. RĒGINA Com en totes les llengües romàniques a l'Edat Mitjana, es conservava trisíl·lab, amb accent a la *i*, com encara el port. *rainha*; it. ant. *reina*, fr. ant. *reine/roine*; cast. ant. *reina*, oc ant. *reina* assegurat aquí per rimes i metre: «vós deï lauzar / gloriosa *reina* / —vera meina / de mal e ruina», Lanfranc Cigala, «e cant la cort complida fo / venc la *reina* Lianors», *Castiagilós* (Appel, *Chr*, 102 57, 5 17), més tard es produí contracció en aquestes llengües Fora de l'italià Aquí també es troba *reina* en els clàssics trescentistes. P. ex és la forma usada pel Boccaccio (*Decam* I, § 10, ed. 1961, 59.10, 59.20 i passim). En Dante tenim *reina*, assegurat pels mss. i per la rima, almenys un cop. «però mal cammina / qual si fa danno del ben fare altrui: / quattro figlie ebbe, ciascuna *reina*, / Ramondo Beringhieri, e ciò li fece / Romeo, persona umile e peregrina» (*Par* vi, 133) Romeu de Vilanova, ministre de R. Berenguer V, comte de Provença, casà les quatre filles de R. Berenguer (mort aquest ja) amb quatre reis. Però també usà Dante *regina*, forma llavors cultista: en rima també en *Purg* xvii, 55 i *Par* xxxi, 116, i xxii, 104. I des de llavors *regina* se superposà ràpidament a l'altre i quedà com a forma definitiva de la llengua

En català també de primer trobem *reina* assegurat pel vers en Guillem de Cervera (*Proverbis*, 998a, 999a); i encara se serveix sovint d'aquesta forma Jaume Roig: «Perquè's repare / nostra ruyna, / del cel *reyna* / tantost seràs», «una malvada / *reina* fada / fon Athalia / ---»; «gests e vestits, / tots de beguina; / de la *Reyna* / Dona Viulant, / llavòs *regnant*, / era nodrida» (*Spill*, 31354, 9352, 3840), si bé també usa *reina*, assegurat pel metre, de manera que allò sembla ser ja més arcaisme de conveniència poètica: «--- de Isabel / *reyna*, contessa / e menoressa / ---» «hac Na Maria / de Mompeller / *reina*, muller / del rey En Pere» (15365, 8694).

Aviat tingué curs també una forma més solemnia i pomposa, *regina*, manllevada del llatí i afavorida per l'ús notarial i eclesiàstic (advocació de la Verge etc.). Però *reina* és també de tota mena d'autors i textos medievals; i degué ser des del principi l'única usada en la llengua parlada, o almenys en l'estil col·loquial: Jaume I, *Cròn* (Ag, 397 9 i passim); *la reyna* en docs. ross., 1340, *Reyna de Sicília* 1358 etc. (*InvLC*). En Eiximenis les trobem totes dues, en el *Terç* i el *Dotzèn reina* cinc vegades en *Ncl* vi, pp 86 i 87, *regina*, *Ncl* vi, 86, 87, 90 Llull prefereix *regina* a la major part de les seves obres, sobretot en termes religiosos: «Déus la elegí *regina* dels àngels e dels sants ---», *Do Pu* (Gili, 106 11, 106.17), *Merav* (*Ncl* ii, 127), (*Blanq*, 129.19), però sense excloure l'altre, ni parlant de la Mare de Déu (*Gentil*, 199)

Certament la variant *regina* va tenir gran extensió literària, en català, sense comparació molta més que en castellà medieval o en l'occità trobadoresc: «Se-

míramis *regina* dels assirians, la qual no solament *regnà* per molt temps --- e dilatà son *regne* e edificà Babilònia ---», BMetge (*Somni* iv, *Ncl*, 136 5), pasatge plagiat per MJGalba en el postús que enganxà al *Tirant* (ed. Riq, 866 2), si bé canviant-hi *regina* en *reyna* I parlant de Ginebra: «la *ragina* vènc a Galeàs e asceg<u>és a son lats», Reixac (*Questa*, 15.24).

No és doncs estrany que restés fins a la cançó popular, almenys si convé per l'assonància, i en un romanç vell. «lo bon rey se'n va a cassà - lo bon rey y la *regina* / no quede ningú al palau - sinó l'infant y la dida», MilàF, *Romillo* (ed. 1853, n.º 38; i la versió reco. a Menargues, 1888, 33.1, si bé les altres ho canvien); car allà es troba més sovint la forma viva. «*Reyna* del Cel, / Emperadora» en la tornada d'una cançó religiosa, Menargues (si bé ultracorregit com *regna*, *ibid.*, 192, a causa de la pron. de *regnar* com *reinar*). Alternant amb *regina*, com a recurs mètric. «troba un palau - y una *regina* / --- / la *reina* se'n va dalt - li taya una camisa» (ultracorregit com *regna*, MilàF, *Romillo*, 219b).

Avui no cal dir que és *reina* pertot, i en general pronunciat amb el mateix timbre de *e* que *rei* (*reina* en el bisbat de Girona, p. ex., *Puig de la reyna* a l'Estartit, 1958); si bé no manquen excepcions (potser a causa de l'antic hiatus?): *reyna* a Cadaqués (1958); *reyna* a Campanet (1964). *Reina dels prats* nom d'una planta (*BDC* xvii, 39). *Reina de les abelles*, però no ho vol així OPou, sinó: «lo rey de les abelles. dux apum» (*ThPu*, 88). A Valldigna en diuen *la realera* (Barx, 1962). *Reginal Regineta*

Reial substituï ll. *regius* 'pertanyent al rei' [*regi* cultisme, Verdager; *regio* Lab. 1840]. *Reial* és forma resultant del ll. *REGALIS*, que fonèticament es convertí en *real*, tot seguit modificat en *reial*. influència *rei* (cf. *lleial*, cas paral·lel, i *LleuresC*, 259) *Reial* és ja la forma predominant a l'Edat Mj, que ja trobem en Llull, Eiximenis i Muntaner: «e l rey donà a un pobre los seus vestiments *reials*», Llull (*Merav* ii, 78); «lo Lop dix al Leó ---- m'havau menjada la mia oca que yo vos havia comanada. e on és la fe *reial* vostra?», Eiximenis (*Dotzèn*, *Ncl* vi, 152 15; no confonguem amb *lo real del rey*, *ib*, 89.13, que és *rehal* *RAFAL*); el *DAG* en cita exemples en els seus *Eximplis*, les *Ordenances* de Capmany i un doc de c. 1460 (guerra contra Joan Sens-Fe). Oc. ant. *reial*, ja en el *Boeci*, i en Bornelh (*un sceptrum reial, vas cort reial*, Appel, *Chr.*, 105 256, 87.59).

La variant arcaica *real*, regular fonèticament, es troba també alguna vegada, en la nostra llengua «Una malvada / *reyna* --- Atàlia / --- / Déu li ferí / fill, qui n morí, / prest féu cercar, / presos portar / los fills *reals*: / tots ab destrals / esquarterar / féu, e matar», JRoig (*Spill*, 9361) En Muntaner, *reial* pertot, o almenys domina: «lo castell de Xàtiva es lo *reial* castell que null hom haja»; «nomenar-vos-he molts llocs que són *reials* llocs»; «Amposta, que en aquell temps era *reial* lloc», «vós sometrets crestians e sarraïns qui contra la vostra *reial* senyoria vullen contrastar» (uniformement en l'ed. Casac., §§ 9 i 36, vol.